Spis treści

Wstęp *(Wanda M. Gaczek)* 5

Wanda M. GACZEK
Innowacyjność jako czynnik podnoszenia konkurencyjności gospodarki regionu 9

Józef W. KOMOROWSKI
Uwarunkowania innowacyjności w przestrzeni miast i regionów 30

Wanda M. GACZEK, Józef W. KOMOROWSKI
Kapitał ludzki i społeczny regionu jako element rozwoju gospodarki opartej na wiedzy 51

Waldemar GULCZYŃSKI, Robert ROMANOWSKI
Infrastruktura gospodarcza jako czynnik innowacyjności przedsiębiorstw Wielkopolski 81

Roman CHMIELEWSKI
Sektor badawczo-rozwojowy w Wielkopolsce a innowacyjność regionu 107

Waldemar GULCZYŃSKI
Poziom innowacyjności przedsiębiorstw a intraregionalne zróżnicowanie województwa wielkopolskiego 128

Robert ROMANOWSKI
Możliwości rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych w Wielkopolsce 155

Jadwiga TWARDOWSKA
Instytucje wspierające innowacyjność przedsiębiorstw 178

Hanna MIZGAJSKA
Aktywność innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw w Wielkopolsce na tle kraju 195

Zakończenie. Rekomendacje dla regionalnej polityki innowacyjnej *(Wanda M. Gaczek, Józef W. Komorowski, Robert Romanowski)* 215

Resume

Introduction *(Wanda M. Gaczek)* 5

Wanda M. GACZEK
Innovativeness as a factor of increasing competitiveness of a region's economy..... 9

Józef W. KOMOROWSKI
Conditions for innovativeness in the spatial profile of cities and regions 30

Wanda M. GACZEK, Józef W. KOMOROWSKI
Human and social capital of a region as an element of growth of knowledge-based economy 51

Waldemar GULCZYŃSKI, Robert ROMANOWSKI
Economic infrastructure as a factor of innovativeness of enterprises in Wielkopolska 81

Roman CHMIELEWSKI
Influence of R&D sector on region's innovation in Wielkopolska..... 107

Waldemar GULCZYŃSKI
The level of innovativeness in enterprises versus intra-regional differentiation of Wielkopolska voivodship 128

Robert ROMANOWSKI
Prospects of territorial production system development in Wielkopolska 155

Jadwiga TWARDOWSKA
Institutions supporting innovativeness of enterprises 178

Hanna MIZGAJSKA
Innovation activity of small and medium-size enterprises in Wielkopolska against the background of the whole country..... 195

Conclusions. Recommended activities for regional development and innovation policy *(Wanda M. Gaczek, Józef W. Komorowski, Robert Romanowski)* 215

Wstęp

Rozwój społeczno-gospodarczy regionów przebiega nierównomiernie w czasie i przestrzeni. Pewne regiony rozwijają się wyraźnie szybciej niż inne, a jednocześnie te, które należały w przeszłości do szybko rozwijających się, wykazują trudności dalszego wzrostu i wymagają restrukturyzacji gospodarki. Obserwuje się także zmiany znaczenia czynników przyspieszających wzrost – rośnie rola czynników endogenicznych. Zmienia się również rola władz publicznych w kształtowaniu i zarządzaniu rozwojem jednostek terytorialnych. Wzrastają kompetencje władz regionalnych i coraz większe znaczenie ma współpraca między sektorem prywatnym i publicznym, przedsiębiorstwami, administracją samorządową i różnego typu jednostkami wsparcia. Relacje współpracy między jednostkami w regionie tworzą sieć, która może decydować o możliwościach rozwoju społeczno-gospodarczego, budowania konkurencyjności i podnoszenia innowacyjności regionu.

Dysproporcje przestrzenne rozwoju społeczno-gospodarczego są przedmiotem badań zarówno geografii gospodarczej, jak i ekonomii. Wzrastająca liczba publikacji dotyczących tej problematyki świadczy o znaczeniu podejmowanych zagadnień dla teorii oraz praktyki programowania rozwoju i zarządzania regionem. Może to także oznaczać, że złożoność procesu rozwoju regionalnego oraz trudności zidentyfikowania i wyjaśnienia kompleksu czynników generujących impulsy wzrostu wymaga dalszych badań.

Prezentowana praca jest zbiorem problemowo powiązanych ze sobą artykułów. Dotyczą one wyjaśnienia roli innowacji w rozwoju społeczno-gospodarczym oraz podejmują próbę zidentyfikowania czynników podniesienia innowacyjności gospodarki w regionie. Przedmiotem badań empirycznych jest województwo wielkopolskie. Analiza została oparta na dostępnych danych statystycznych oraz przeprowadzonych w 2003 roku badaniach ankietowych. Objęto nimi sektor przedsiębiorstw (głównie produkcyjnych – ogółem 160 jednostek, z których prawie 70% stanowiły MŚP), jednostki naukowo-badawcze (110 ankiet obejmujących prawie 95% jednostek sfery B+R w Wielkopolsce), instytucje wspierające innowacje przedsiębiorstw (ogółem 47 jednostek) oraz urzędy samorządowe gmin i powiatów (19 urzędów powiatowych w województwie i 35 urzędów gminnych na terenach słabiej rozwiniętych). Wybór przedsiębiorstw do badań ankietowych został przeprowadzony metodą kuli śniegowej: ankiety skierowano najpierw do firm uznanych przez

samorządy powiatowe i gminne lub izby przemysłowe za liderów innowacyjności rozwoju lokalnego, a następnie badaniami objęto inne przedsiębiorstwa wskazane przez liderów. Wyniki analiz ankietowych zostały skonfrontowane z dostępnymi informacjami statystycznymi.

Praca składa się z dziewięciu artykułów. Punktem wyjścia są dwa opracowania teoretyczne. W pierwszym z nich (W.M. Gaczek) podejmuje się próbę wyjaśnienia, czy i dlaczego innowacje są współcześnie czynnikiem podnoszenia konkurencyjności gospodarki regionu. Wymagało to uporządkowania pojęć i zidentyfikowania znaczenia innowacji w wybranych teoriach rozwoju regionu. Artykuł J.W. Komorowskiego wyjaśnia uwarunkowania innowacyjności w miastach i obszarach otaczających. Najwięcej uwagi poświęca się analizie znaczenia lokalnych czynników endogenicznych dla wzrostu opartego na promowaniu i wykorzystywaniu wiedzy.

Przedmiotem badań artykułów empirycznych są czynniki i poziom innowacyjności przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego. Duże znaczenie dla podniesienia poziomu innowacyjności gospodarki ma kapitał ludzki i społeczny regionu (W.M. Gaczek, J.W. Komorowski). Podejmuje się próbę weryfikacji tezy o pozytywnej zależności między poziomem oraz koncentracją kapitału ludzkiego i społecznego a rozwojem gospodarczym. Analiza została przeprowadzona w układzie subregionów.

Artykuł W. Gulczyńskiego i R. Romanowskiego jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy infrastruktura gospodarcza regionu, składająca się z infrastruktury technicznej i otoczenia biznesu, sprzyja rozwojowi innowacji przedsiębiorstw. Braki lub słaby stan infrastruktury technicznej traktuje się jako ważną barierę rozwojową, natomiast wysoki poziom jej rozwoju nie musi być czynnikiem przyspieszającym wzrost.

Charakterystykę sektora badawczo-rozwojowego Wielkopolski i jej wpływ na innowacyjność regionu przedstawia artykuł R. Chmielewskiego. Celem jest identyfikacja i wyjaśnienie przyczyn luki rozwojowej tego regionu w stosunku do innych regionów Unii Europejskiej w aspekcie gospodarki opartej na wiedzy.

Poziom innowacyjności przedsiębiorstw województwa analizowany jest w artykułach W. Gulczyńskiego (wyjaśnienie wewnętrznego zróżnicowania regionu) oraz H. Mizgajskiej (aktywność innowacyjna MŚP województwa na tle kraju). Charakterystyka i ocena funkcjonowania instytucji wspierających wprowadzanie innowacji do przedsiębiorstw zawarta jest w artykule J. Twardowskiej. Badania obejmują zarówno instytucje wsparcia finansowego, jak i pozafinansowego.

Możliwości rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych w Wielkopolsce omawia artykuł R. Romanowskiego. Współcześnie wzrasta znaczenie gron, skupień przemysłowych dla podniesienia poziomu innowacyjności gospodarki regionu i budowania jego konkurencyjności. Umiejętność współpracy i wzajemne zaufanie między działającymi jednostkami, w tym także zaufanie do instytucji finansowych i administracji publicznej, są ważniejsze dla przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego niż konkurowanie przedsiębiorstw między sobą w regionie.

Koncepcja empirycznej części „Zeszytu" zakłada dokonanie diagnozy poziomu innowacyjności przedsiębiorstw i oceny czynników decydujących o tym poziomie oraz wskazanie ewentualnych działań na rzecz rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w Wielkopolsce.

Wanda Maria Gaczek

ERRATA

Do Zeszytu Naukowego Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, nr 57, *Innowacje w rozwoju regionu*, Wanda M. Gaczek (red.)

Na stronie 7 po czwartym wierszu od góry dodajemy następujący akapit:

Autorzy artykułów są w większości pracownikami Akademii Ekonomicznej w Poznaniu: Wanda M. Gaczek, Waldemar Gulczyński, Józef W. Komorowski (Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej), Hanna Mizgajska (Katedra Ekonomiki Produkcji), Robert Romanowski (Katedra Handlu i Marketingu). Pozostałe osoby są pracownikami administracji rządowej oraz samorządowej (a równocześnie doktorantami Akademii Ekonomicznej w Poznaniu): Roman Chmielewski (Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Polityki Regionalnej), Jadwiga Twardowska (Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego).